

Олександр ЧЕЛАК,

завідділу апарату Ради національної безпеки і оборони України

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН ЗІ СФЕРАМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена висвітленню особливостей функціонування національної системи електронного урядування, проблеми і перспективи її розвитку в контексті поглиблення процесів інформатизації та демократизації українського суспільства.

Ключові слова: електронне урядування, державне управління, інформатизація, інформаційна сфера, інформаційна безпека, демократизація.

Поява електронного урядування спричинила стрімкі якісні зміни в сучасному суспільстві. Швидкий розвиток і широке впровадження інформаційних та комунікаційних потоків та технологій поряд із втіленням нової організації державного управління актуалізувало також ряд проблемних аспектів.

З одного боку, електронний уряд як невід'ємна компонента інформаційного суспільства відкриває нові перспективи в багатьох сферах громадського життя, сприяє підвищенню швидкості та ефективності державно-управлінських процесів, створюючи водночас передумови для формування електронної демократії та сучасної моделі громадського контролю за діяльністю державного апарату. З іншого – виступаючи однією з необхідних передумов сталого демократичного розвитку суспільства й держави загалом, у нинішніх реаліях електронне урядування залишається явищем, що потребує інституціоналізації національних інтересів.

Віртуальне розширення інформаційного простору спричиняє появу різних проблемних аспектів не лише в технічній галузі, а й гуманітарній, до якої належить таке явище, як електронна культура (Digital Culture або E-culture). Ця досить нова сфера діяльності пов'язана зі створенням електронних версій об'єктів культурної спадщини в мистецтві, кіно, телебаченні, нерухомій культурній спадщині. Крім того, електронна культура включає твори, які відразу створювалися в електронній формі, наприклад мережеве мистецтво, реконструкції у віртуальній реальності, нові інтерактивні твори тощо [1]. Слід наголосити на ключовій ролі електронної культури, яку вона відіграє в інформаційно-психологічному розвитку індивідууму, особливо на етапі формування особистості.

За своєю природою система електронного урядування охоплює значну кількість різних видів діяльності. Цим зумовлюється й масштабність політичних завдань у сфері електронної взаємодії з «акторами» інформаційних відносин. Водночас можна чітко виділити три організаційні напрями, за якими вона здійснюється:

- між органами державного управління (G2G), яка є основою такого урядування та передбачає обмін даними й здійснення електронних контактів;

- між державою та бізнесом (G2B), що включає розвиток економічних відносин у площині взаємовигідних інтересів;

- між державою та громадянами (G2C), який спрямовано на полегшення взаємодії громадян з державними органами та установами в питаннях надання першим адміністративних послуг (сплата податків, подача заяв та видача ліцензій, довідок та іншої типової інформації).

З урахуванням новітніх трансформацій щодо розподілу повноважень державної та муніципальної влади, що загалом характерно для європейського досвіду розмежування владних повноважень у містах, необхідно окремо виділити вектор електронного урядування, спрямований на взаємодію між муніципальною владою та громадянами [2].

Важливого значення в цих процесах набувають засоби, що забезпечують належне збереження, оброблення й поширення інформації (технології оброблення й передавання інформації), система освіти та інформаційний сектор загалом, оскільки економічне зростання дедалі більше забезпечується за рахунок використання інформаційних ресурсів і джерел, головним носієм яких є людина з відповідним рівнем наукової та спеціальної підготовки [3].

Натомість однією із серйозних проблем залишається превалювання бюрократичної етики над суспільними потребами, яка не лише гальмує рух економічної еволюції країни, а й стримує розвиток громадянського суспільства, яке спирається на прошарок, представлений у своїй більшості середнім класом. Адже утримування відкритої інформації з метою подальшого її використання носить у собі деструктивний зміст щодо її адресного призначення й суперечить принципам інформаційних відносин, передбачених національним законодавством.

На сучасному етапі розвитку української державності іншим серйозним викликом національній безпеці в інформаційній сфері є проблема подолання інформаційної нерівності. Вона знаходить своє уособлення насамперед у тому, що механізми обміну інформацією між категоріями «держава – суспільство – бізнес» розладнані, що призводить, у свою чергу, до протистояння за принципом «всі проти всіх». Тому очевидно, що головні дії політичної еліти в цьому напрямі повинні полягати в зміні підходів сучасної бюрократії до проблемних питань електронного

урядування та електронного уряду зокрема, у подоланні економічно-правових бар'єрів, які розмежовують співпрацю зазначених вище соціальних інституцій.

У той час як аудиторія сягнула за межі національного інформаційного простору та відчутно розширилася, у добу глобалізації відкритість набула особливої значущості: вітчизняні експерти акцентують увагу на отриманні очевидної економічної ефективності поряд з менш ефективними та менш передбачуваними державами, політичні й економічні системи яких недостатньо відкриті.

На зламі епох, у процесі формування нових світових принципів колективної безпеки, складовою частиною якої є також інформаційна сфера, очікується послідовне посилення економічних факторів. Не виключено, що в майбутньому це призведе до утворення нових макрорегіонів саме на економічній основі.

Так, наприклад, свобода ринкових відносин, демократія, інституційний розвиток ринків у США завжди розглядалися як основа для економічного розвитку. Поряд з тим Лісабонська стратегія Європейського Союзу, ухвалена у 2000 р., головною метою визначає досягнення Європою у 2010 р. стану найбільш конкурентоспроможного регіону світу завдяки розвитку «економіки, заснованої на знаннях» (економіки знань). Вона передбачає інституціоналізацію уявлень про інноваційний розвиток як засіб підвищення конкурентоспроможності одночасно з інституціоналізацією еволюційно сформованих у попередні роки гуманітарних і соціальних практик – найбільшого культурного надбання європейської цивілізації.

Європейський рух до «економіки знань» супроводжується змінами політики сприяння розвитку освіти та науки. Вона орієнтується на підтримку навчання протягом всього життя, збільшення інвестицій в удосконалення особистості, розвиток інформаційних технологій.

Прогнозується, що кризові відлуння еволюційних процесів світової цивілізації будуть основними екзогенними чинниками та загрозами для національної безпеки України [4].

Інформаційна безпека в сучасному світі поступово посяде визначне місце, розташовуючись у центрі інформаційних потоків. Її головну місію в втіленні національної системи електронного урядування слід окреслити такими завданнями, як зведення до мінімуму неповноти, невчасності й недостовірності інформації, протидія негативному інформаційному впливу, упередження негативних наслідків функціонування інформаційних технологій тощо.

Сучасний етап становлення системи електронного урядування на національному рівні потребує вирішення ряду важливих проблем, що гарантувало б усім суб'єктам електронно-інформаційних правовідносин

диференційовану співпрацю на основі якісного функціонування інформаційно-комп'ютерних мереж, а саме:

- функціонування електронного документообігу;
- постійного зберігання та захисту інформації;
- регламенту електронного документообігу в органах виконавчої влади;
- впровадження єдиних форматів та протоколів електронного цифрового підпису;
- програмно-апаратних засобів для забезпечення сумісності систем електронного документообігу органів державної влади;
- функціонування системи загальнодержавних класифікаторів і реєстрів, необхідних для підготовки електронних документів;
- національного реєстру електронних інформаційних ресурсів;
- технології надання адміністративних послуг через Інтернет органами виконавчої влади і бюджетними установами в межах їх повноважень;
- веб-порталу з питань підтримки розвитку електронного урядування та практичного сприяння національного центру підтримки урядування;
- вжиття інших заходів технологічного складу, які є частиною державної політики щодо створення організаційно-правових, науково-технічних та фінансово-економічних умов розвитку інформаційного суспільства [5].

Крім того, взаємодію «уряд – уряду» вельми необхідно спрямувати в прагматичне та конструктивне русло. У цьому зв'язку дуже важливо вжити заходів для вдосконалення принципу регулювання діяльності державних органів і установ та органів місцевого самоврядування, інформаційно-аналітичних підрозділів у складі структур, об'єднавши їх єдиною стратегією. Так, у багатьох країнах прийняті програми «E-Government Strategy».

Інформаційна політика щодо впровадження електронного урядування має бути врівноважена державою під таким кутом, щоб якомога максимумо сприяти укріпленню апарату державного управління через міцне становлення й динамічне прогресування національного підприємництва. Натомість характерною ознакою механізму взаємодії органів державного урядування та приватної особи є те, що до останньої на сьогодні зберігається ставлення як до прохача, водночас західна система урядування орієнтується на задоволення очікувань громадянина та зниження матеріальних витрат на такі послуги шляхом упровадження електронного урядування.

Наприклад, у деяких країнах стимулом до користування сервісними операціями системи електронного урядування є те, що на певні види послуг ціна може коливатися в рази. З цією метою варто детально дослідити законодавче забезпечення процесів упровадження електронного

урядування Європейського Союзу, чий досвід для України може бути доволі корисним. Проте можна зазначити, що на сьогодні в європейських країнах при побудові систем електронного урядування керуються багатьма різноплановими документами, серед яких директиви, рекомендації, резолюції та конвенції.

Один з важливих факторів розвитку й реалізації проекту електронного урядування пов'язаний із зацікавленістю політичних лідерів на всіх рівнях державної влади, без участі яких у цій галузі ініціативи не одержать необхідного фінансування й не будуть реалізовані.

У регіональному та адміністративно-територіальному аспектах зусилля держави повинні концентруватися на зворотному зв'язку з життєво важливими сферами діяльності місцевого населення й виражатися в підвищенні рівня якості надання йому адміністративних послуг на принципах приватного сектору, адже завершення адміністративної реформи, ідеологія якої торкається переважно виконавчої влади та її взаємовідносин з місцевим самоврядуванням, в Україні залишається пріоритетним державним проектом.

Список використаних джерел

1. Черных А. В. Электронная культура как одно из основных направлений модернизации Федеральной целевой программы «Электронная Россия» [Электронный ресурс] / А. В. Черных, Л. А. Куйбышев, Н. В. Браккер. – Режим доступа: <http://www.cpic.ru/Publicat/51-03.htm>. – Загл. с экрана.

2. Державна та муніципальна влада: проблеми розмежування повноважень : матеріали круглого столу «Влада в Києві: від конфліктності до балансу повноважень», 20 берез. 2008 р. / за заг. ред. В. Є. Воротіна. – К. : НІСД, 2008. – 38 с.

3. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : колективна монографія / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – С. 31.

4. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / І. П. Макаренко, П. М. Копка, О. Г. Рогожин, В. П. Кузьменко; за наук. ред. І. П. Макаренка. – К. : Ін-т проблем національної безпеки, 2007. – С. 59; 75; 99.

5. Питання реалізації пілотного проекту впровадження технологій електронного урядування : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 360-р. [Електронний ресурс]. – Урядовий портал. – 2010. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/km/control/uk/cardnpd>. – Назва з екрана.